

УДК 343.35

Олександр Олександрович АВДЄЄВ,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри кримінального права

і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КОРУПЦІЙНИХ ПРОЯВІВ

Не знаючи минулого, неможливо зрозуміти справжній сенс сьогодення і цілі майбутнього. А в зрізі тематики корупційних проявів, не можливо визначити вірні шляхи боротьби із таким небезпечним фактором, як корупція.

Корупція – одне з найдавніших явищ у системі суспільних відносин. Природно, що в ході історичного процесу це явище постійно трансформується і видозмінюється, в міру ускладнення політичних і економічних порядків виникають нові форми його проявів.

Корупція відома з глибокої давнини. Згадка про це явище зустрічається в творах з мистецтва державного управління, релігійної та юридичній літературі Єгипту, Месопотамії, Юдеї, Індії та Китаю – в усіх центрах давньоосхідних цивілізаціях. У «Повчанні Гераклеопольського царя своєму синові Мерикара» (Єгипет, XXII ст. до н. е.) вказується: «підіймай статус своїх вельмож, щоб вони жили згідно твоїми законами. Неупереджений той, хто багатий в своєму будинку, він владику речей і не потребує додаткових підношень [1]

Велика увага приділяється соціальному варіанті в найдавнішому розділі Біблії – Старому Завіті: «Я знаю як численні ваші злочини і як тяжкі ваші гріхи: ви будете гнобити правового, берете хабарі, а жебрак, що шукає правосуддя, женить від воріт (Ам., 5:12)

У давньоіндійському трактаті з мистецтва управління державою «Артхашастра» (IV ст. до н. е.) підкреслюється, що найважливішим завданням, що стоїть перед царем, є боротьба з казнокрадством. У трактаті перераховуються 40 способів розкрадання казенного майна і робиться маловтішний висновок про те, що легше вгадати шлях птахів у небі, ніж виверти хитромудрих чиновників. «Так само, як не можна розпізнати, чи п'ють воду плаваючі в ній риби, не можна визначити, присвоюють чи майно чиновники, приставлені до справ». Основним засобом боротьби з казнокрадством стає стеження. Донощик отримував частку майна, конфіскованого в особи, засудженого за посадовий злочин [2].

Хабарництво також згадується в українських літописах XIII ст. Перше законодавче обмеження корупційної діяльності в межах

сучасної України було здійснено за царювання Івана III. Його онук Іван IV (Грозний) вперше ввів смертну кару як покарання за надмірність у хабарях.

За царюванням Петра I набули широкого розмаху і корупція, і жорстока боротьба царя з нею. Характерним є епізод, коли після багаторічного слідства був викритий в корупції і підвищений сибірський губернатор Гагарін. Буквально через три роки четвертували за хабарництво обер-фіскала Нестерова – того, хто викрив Гагаріна.

Протягом усього царювання династії Романових корупція була чималою статтею доходу і дрібних державних службовців, і сановників. Наприклад, елизаветинський канцлер Бестужев-Рюмін отримував за службу Російської імперії 7 тисяч рублів на рік, а за послуги британській короні (як «агента впливу») – 12 тисяч рублів.

Зміна державного устрою і форми правління в жовтні 1917 р не усунула корупцію як явище і необхідність боротьби з нею. Декретом РНК РРФСР «Про хабарництво» від 8 травня 1918 передбачалася кримінальна відповідальність за хабарництво (позбавлення волі на термін не менше 5 років, з'єднаний з примусовими роботами на той же термін). Надалі відповідальність за хабарництво встановлювалася Кримінальним кодексом РРФСР 1922 р., 1926 р. і 1960 У цих законах регламентувалася відповідальність за одержання хабара, дачу хабара, посередництво в хабарництві і провокацію хабара.

Сьогодні проблема корупції, боротьба із різними її проявами і протидії її поширенню, вироблення і практичної реалізації ефективної антикорупційної політики є гранично гострою і важливою для розвитку України – як суверенної, європейської держави.

Корупція – очевидне зло всієї системи соціального управління, притаманне всім державам і що існувала в усі часи. Вона лише з різним ступенем активності впливала на систему суспільних відносин, іноді, набираючи таку ступінь активності, що перетворювалася в регулятор цих відносин, підміняючи право або діючи паралельно з ним, тим самим послаблюючи державну владу. Така поведінка корупції провокує легальних власників влади до протидії їй. Протидія цій крайній формі прояви корупції стає найважливішим напрямком формування сталого розвитку системи соціального управління.

Держава і суспільство в міру свого розвитку з урахуванням багатьох факторів об'єктивного і суб'єктивного характеру формують засоби протидії корупції та апробує їх на різних рівнях влади.

З оглядом на історико-кримінальний аспект корупційних проявів за різних часів, можливо висунути пропозицію, щодо боротьби із проявами хабарництва – а саме введення досвіду європейської

спільноти, щодо нагородження за донесення про корупційні прояви у процентному співвідношенні із корупційним фактом.

Список бібліографічних посилань

1. Хрестоматия по истории Древнего Востока : учеб. пособие : в 2 ч./ под ред. М. А. Коростовцева, И. С. Канцельсона, В. И. Кузищина. М. : Высшая шк., 1980. Ч. 1. С. 31–36.

2. Артхашастра или Наука о политике / пер. с санскрита и издание подготовил В. И. Кальянов. М. : Изд-во Акад. наук СССР, 1959. 741 с.

Одержано 29.09.2019

УДК 343.35:343.97

Олександр Маркович БАНДУРКА,

*доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України, заслужений юрист України,
професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
президент Кримінологічної асоціації України (м. Харків);*

Олексій Миколайович ЛИТВИНОВ,

*доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ,
відповідальний секретар Кримінологічної асоціації України (м. Харків)*

ТРАДИЦІЯ ЯК ФОРМА ВІДТВОРЕННЯ КОРУПЦІЇ

Інноваційний принцип, що лежить в основі техногенної цивілізації епохи Постмодерну, доводить швидкість оновлення штучного середовища до величини, яка вступає в протиріччя з не менш значущою стороною існування людини і суспільства – стабільністю. Виростаючи в примарному світі речей, що вислизують, у світі, де кілька поколінь речей, ще здатних служити людині, змінюються протягом її життя на догоду вимогам моди, престижу і т. п., людина мимоволі переносить на світ духовних цінностей власне ставлення до речей. Прощаючись із людиною, речі мстять її духовному світу. Ця помста розігрується у двох формах: перша представлена трансформацією високих життєвих ідеалів у щось полегшене (любов вироджується в секс, вірність – у необтяжливу прихильність, самопожертва – у благодійність тощо); друга форма виявляється у феномені «обертання» цінностей – явище далеко не безневинне для суспільних звичаїв, коли закріплені в масовій свідомості моральні орієнтири розмиваються і на їх місце виходять типи поведінки, що досі знаходились в тіні й засуджувались, які драпіруються в ефектні